

A szociometriai pozíciók és a személyiségvonások közötti összefüggések vizsgálata labdarúgó csapatokban

Bevezetés

A személyiség vizsgálata már több mint egy évszázada foglalkoztatja a pszichológusokat, s a sportolói személyiség megismerése pedig a sportpszichológusokat. Ahhoz, hogy különböző kiemelkedő vonásokat különítsenek el, melyek leginkább jellemzők rájuk, ezzel megerősítve a személyiség és a sporttevékenység összefüggéseinek teóriáját, leggyakrabban sporttevékenységet nem folytató egyénnel hasonlítják őket össze. Napjainkra ez vált a sportpszichológia egyik leggyakrabban kutatott területévé (Smojver, 2001). A szociálpszichológusok pedig az egyén csoportban elfoglalt helyét vizsgálják, s abban különböző társas pozíciókat különítenek el (Gyömbér, Imre Tóvári & Kovács, 2012). Egy adott pozíció együtt járhat egyes személyiségvonásokkal. A sport is egy olyan közeg, ahol az embernek másokkal együtt kell lennie, tehát csoporttaggá válik, és főként a csapatsportokban ez kiemelkedően fontos. Ezek tükrében a kutatásom célja a szociometriai pozíciók és a személyiségvonások közötti összefüggések vizsgálata labdarúgó csapatokban, első sorban az érzelmi stabilitás, az extraverzió, a nyitottság, és az együttműködés tekintetében.

A személyiség definiálására több elfogadott megfogalmazás is született, de lényegét tekintve mindegyik ugyanazt fejezi ki. Smith (2008) szerint a személyiség a gondolkodásmód, a viselkedés és az érzések, amelyek az egyes élethelyzetekben az egyén reakcióit jellemzik. A személyiségnek vannak központi összetevői, melyek eléggé stabil és tartós jellemzők, ezeken keresztül ismerjük meg magunkat, illetve mások minket (Unes, 2008). Az 1950-es években Hans Eysenck két szupervonást különített el, melyek az extraverzió – introverzió és a neuroticitás (érzelmi stabilitás - labilitás), majd később bevezette a pszichoticitás dimenzióját is (Atkinson & Hilgard, 2005). Royce (1973) elemezte az eddig létező irodalomban említett szupervonásokat, és azt figyelte meg, hogy a különböző elnevezések ellenére lényegében mind az extraverzió-introverzió (E), neuroticitás-stabilitás (N) és pszichoticizmus-superego funkció (P) hármására épülnek. Az extraverzió – introverzió arra utal, hogy a személy figyelme milyen mértékben irányul önmagára (befelé) vagy a külvilág irányába (kifelé) (Eysenck, 1953). A neuroticitás pedig az a dimenzió, ahol az érzelmileg labilisabb személyek szorongóbbak, hangulataiktól vezéreltek, csapongók és nehezebben alkalmazkodók, míg az érzelmileg stabilabb személyek kevésbé szorongóak, higgadtabbak és jobban alkalmazkodnak.

Az elmúlt ötven év során egyre több lett az az elképzelés, melyek szerint a személyiség alapszerkezete nem három, hanem öt magasabb rendű faktorból („big five”) épül

fel. A leghasználtabb és legelfogadottabb Big five mérőeszköz a Costa és McCrae (1988) által kidolgozott NEO-PI-R (240 tétel). Eredetileg ennek továbbfejlesztése céljából dolgozták ki Caprara és munkatársai (1993) a BFQ tesztet (Big Five Questionnaire), amelyben már optimalizálták a tételek számát (132) és igyekeztek mércét találni a szociális kíváncsiság mérésére is. Öt nagy faktora az energia, barátságosság, lelkiismeretesség, érzelmi stabilitás és nyitottság, melyeknek két-két aldimenziója van, és a hatodik a hazugság skála. Magyarországon Rózsa, Kő és Oláh (2006) jelentette meg a kérdőívhez a validáló tanulmányt, melyben vizsgáltak összefüggéseket az EPQ-val is. Az Energia az EPQ extravertió skálájával, valamint az érzelmi stabilitás a neuroticizmussal, és a lelkiismeretesség az alacsony pszichoticizmussal korrelál.

A BFQ energia faktorában magas pontszámot elérők az ingergazdag környezetet és a társaságot kedvelik, szemben a magánykeresőkkel, visszahúzódókkal, elmélyültséget kedvelőkkel. Ennek két alszála a dinamizmus (közlékenység, lelkesedés) és a dominancia (önbizalom, magabiztosság). A barátságosság (kellemesség) az együttműködésre, bizalomra, empátiára, altruizmusra vonatkozik, szemben a bizalmatlansággal, gyanakvással. Alszála az empátia, együttműködés (érzékenység mások szükségleteire) és az udvariasság (emberségesség, jóindulat, engedelmesség). A lelkiismeretesség a megbízhatóságot, pontosságot, céltudatosságot, erős akaratot fejez ki, vagy éppen külső kontrollosságot, rugalmasságot, „lazaságot”, alszála a pontosság (megbízhatóság, rendszeresség, alaposság) és a kitartás (képeség a tevékenységek véghezvitelére). Az érzelmi stabilitás a feszültségtűrésre, a stresszhelyzetekben is jó teljesítmény nyújtására vonatkozik, alacsony pontszám esetén pedig túlérzékenységre, szorongásra, negatív emocionalitásra. Alszála az érzelmi kontroll (megküzdés a szorongással) és az impulzivitás kontroll (düh és ingerlékenység szabályozása). Más emberek, szokások, életstílusok tolerálására, az újdonság iránti nyitottságra utal a nyitottság skála, ellenkező esetben pedig konzervativizmusra, a szokások hatalmára és intoleranciára. Két alszála a nyitottság a kultúrára (tág vagy szűk körű érdeklődés) és a nyitottság a tapasztalatokra (nyitottság az újdonságra, más értékekre, szokásokra, életstílusra).

Napjainkig számos kutatás született azzal a céllal, hogy meghatározhassák az ideális sportolói személyiséget, hogy megfigyeljék az erre a populációra jellemző univerzálisnak tekinthető vonásokat. A legtöbb esetben sporttevékenységet folytató (különböző szinteken) és nem sportoló személyeket hasonlítottak össze, más esetekben pedig egyénieket csapatsportolókkal. Eysenck, Nias és Cox (1982) szerint az extravertáltabb személyek gyakrabban kezdenek el sportolni és válnak benne kiemelkedővé, ugyanis az alacsony arousal

szintjük fizikai aktivitáson keresztüli ingerkeresésre motiválja őket. Shariati és Bakhtiari (2011) a NEO tesztet alkalmazta, mikor izraeli sportoló és nem sportoló egyetemisták személyiségvonásait hasonlították össze. Eredményeikben szignifikáns eltérés volt megfigyelhető az extravertió, a neuroticizmus és lelkiismeretesség tekintetében, ehhez hasonló eredményeket kapott O'Sullivan, Zuckerman és Kraft (1998) is. Egy másik vizsgálatban Kirkcaldy és Furnham (1990) az EPQ-t alkalmazva mutatott ki különbséget annak függvényében, hogy az egyén mennyi időt tölt fizikai aktivitással. A fizikailag aktívabb személyek extravertáltabbak és kevésbé érzékenyek, mint a kevésbé aktív személyek. Szerintük az extra- és introverzió olyan jellemvonás tehát, mely kapcsolatban áll mind a férfiak, mind a nők esetében a sporttevékenységben való részvétellel. Továbbá a sportolók esetében gyakoribb az extravertáltabb temperamentum, illetve kevésbé neurotikusok, mint a nem sportolók.

Az ember beleszületik abba, hogy az élete során különböző csoportokba tartozzon és annak normáit, szabályait ismerje és alkalmazza. A legtöbb esetben az embernek ilyen kontextusban kell működnie, mikor sporttevékenységet folytat. A pszichológusok számára pedig az egyén helyzete, viselkedése egy csoportos helyzetben sok választ adhat mind az egyéni, mind a csoport működése terén, amely többek között a csapatsportok esetében fontos tényező. A csoportok terén Jacob Lévy Moreno volt az első, aki az egyén helyét magában a társas alakzatban vizsgálta és határozta meg, és ehhez létrehozta a szociometria módszerét. Ő még úgy gondolta, hogy az emberi kapcsolódások és választások érzelemirányítottak, rokonszenviek. Később Mérei Ferenc olyan szociometriai módszert alakított ki (több szempontú szociometria), amely a közösséget méri fel, kiterjed a társas kontextus reális viszonyaira, felvázolja annak hierarchiáját, funkció jellegű tagolódását, döntésekre és feladatokra vonatkozó kapcsolatokat, és információt kapunk a választások motivációjáról. Ennek megfelelően Mérei a rokonszenvi kritériumon kívül kiterjeszti a választást a népszerűsége, a funkcióra, képességekre is (Mérei, 2004).

Keczeli Danica (2011) egy felnőtt férfi kézilabdacsapat működését, szerkezetét, dinamikáját, céljait vizsgálta, illetve keresett magyarázatot a csapat gyenge teljesítményére. A szociometriai felmérés kimutatta, hogy ugyan a csapat elfogadható szociális kohézióval rendelkezik, és kevés olyan játékos van, akinek nincsen kölcsönös kapcsolata, nagyon fontos, hogy a csapatkapitány és egy játékos, aki mindig beszél a csapat nevében, a periférián helyezkednek el, vagyis a csapat tudatában nincsen szerepük. Illetve van egy játékos, aki funkcionális és szociális szempontból is kivívta a csapattársak elismerését, mégsem vállalja a

vezéregyeniség szerepét. Ha egy csapatnak nincsen igazi vezéregyenisége, és olyan ember van a vezető pozíciójában, aki ebben nem kompetens, az nem vezethet eredményességhez.

Többen vizsgálták már, hogy az egyén csoportban elfoglalt helyzete kialakít-e valamilyen személyiségképet, illetve hogy a személyiségvonások meghatározzák-e a szociometriai pozícióját. Mérei (2004) szerint a szociometriai népszerűség, vagyis rokonszenvi választások nagy száma, a közösségi feladatokban kialakult vezető pozíció tartalmaz egy közös személyiségi vonást, ami pedig a társas hatékonyság. Ez azt jelenti, hogy a személy a társas helyzetekben az átlagnál jobban alkalmazkodik, az eseményeknél fokozottan aktív, a helyzeteket jobban megérti és eredményesebb bennük. Ezek nagyjából egybevágnak a szociabilitás fogalmával.

Szakács Ferenc 1968-ban azt vizsgálta, hogy a centrális és perifériás helyzet a szociabilitás, mint személyiségvonás fokában kimutatható-e. Hat budapesti középiskolai negyedik osztályban végezte el a negyven kérdésből álló szociometriai felmérést, ami alapján egy centrális csoportot és egy peremcsoportot különített el, majd velük projektív tesztekkel vett fel. Feltevéseit sikeresen igazolta, miszerint a centrális helyzetű tanulók szociabilisebbek, vagyis jellemző rájuk az értelmi vezérlésű önszabályozás, a magas indulati feszültség, az érzelmi viszonyulásra való jobb készség és a fokozott érdeklődés. Aktívan részt vesz a közösség történeteiben, ezek során fegyelmezett és alkalmazkodó, egyszerre rendelődik alá a helyzetnek és alakítja azt. Ezzel szemben az alacsony szociometriai státuszúak szociabilitása alacsony, amelyet a fokozott szenzitivitás, a paradox érzelmi reakciók és a nehezebb alkalmazkodási készség jellemez (Mérei, 2004).

Gyömbér, Imre Tóvári és Kovács (2012) szerint csapatsportokban háromféle szociometriai pozíciót tudunk meghatározni. A legtöbb kölcsönös kapcsolattal jelentkező játékos a sztár, aki véleményével és hozzáállásával jelentős mértékben képes hatással lenni a csapattársakra is. Ideális esetben ez az illető egybeesik a csapatkapitány személyével, bár jelen lehet több ilyen játékos is. Esetükben fontos az egymással való kapcsolatuk, mert ha szoros és egyezik a véleményük, akkor erős támogatást nyerhetnek, míg ha ez nem így van, akkor a csapaton belül klikkek alakulhatnak ki. A funkcióban kiemelkedő játékosokat az egyes funkciókat illető kritériumok alapján lehet beazonosítani. Ez utalhat vezető, szervező képességekre, akár a teljesítményre, húzóerőre. A funkcióban kiemelkedő és a sztár játékos személye ritkán azonos, de a legtöbb esetben kapcsolatban állnak egymással. A kölcsönös kapcsolattal nem rendelkező játékos a peremhelyzetű. Ugyanakkor ez nem feltétlenül jár együtt a játékos elszigetelődésével. Fontos tényező lehet az adott csapathoz eltöltött idő,

illetve, hogy milyen poszton játszik, ugyanis az újoncok és a kapusok gyakran kerülnek ebbe a helyzetbe.

Kovács Kriszta (2007) egy tanulmányában azt vizsgálta, hogy a professzionális csapatsportot űzőket milyen személyiségvonások különböztetik meg egymástól a szociometria pozíciójuk alapján. Tíz profi férfi csapat töltötte ki a szociometria felmérést és a NEO-FFI kérdőívet. A szociometria alapján létrehozta a négy kategóriát (sztár, funkcióban kiemelkedő, perem, egyéb), melybe minden játékost besorolt. A peremmel szemben a központi helyzetben lévőknek az érzelmi stabilitás magasabb szintjét várta el, valamint azt, hogy míg a peremhelyzetűek inkább introvertáltabbak, addig a másik két csoport extravertáltabb tendenciát mutat. Harmadik hipotézise szerint az előnyösebb pozíciójúakra jellemzőbb figyelem magasabb fókusza és a kíváncsiság alacsonyabb szintje, míg a perem helyzetűeknél ez lehet akár az elzárkózás egyik jele is. A centrális helyzetű személyek esetében magasabb értéket várt el a szociabilitás, az együttműködés és a nyitottság faktorokban, mint a többi csoport esetében. Az eredményeket tekintve nem jelent meg szignifikáns eltérés a csoportok között a extraverzió és az érzelmi stabilitás tekintetében, viszont az együttműködésben és a nyitottságban igen. Mindezek ellenére Gyömbér, Imre Tóvári és Kovács (2012) arra az álláspontra helyezkedett, hogy egy csapat társas hálózata nem annyira a személyek hasonlóságán múlik, inkább a csapattagokkal való együttműködési hajlandóságon és a feladatra való orientálódáson.

Egy csapaton belül megkülönböztetünk formális (akit hivatalosan neveznek ki, pl.: csapatkapitány) és informális (valamilyen tulajdonságánál fogva emelkedik ki a társak közül) vezetőket. Loughhead és Hardy (2003) többek között azt vizsgálta, hogy milyen feladatokkal rendelkezik a formális vezető, illetve rajta kívül hány informális vezető van még jelen. A vizsgálatban a csapatkapitány mellett, akinek legfőbb feladata a társak összefogása és edzővel való kommunikáció, a társaiknak nagyjából az egynegyedét határozták meg vezető személyiségnek.

Célkitűzés

A sporttal kapcsolatos kutatások legnagyobb része a sportolók személyiségvonásaival foglalkozik, sportolókat nem sportolókkal hasonlítottak össze, vagy pedig egyéni és csapatsportot űzőket, de kevés az utalás a csapaton belüli pozíciók szerinti összehasonlításra. A kutatásom célja a szociometria pozíciók személyiségvonásokkal való összefüggésének vizsgálata labdarúgó csapatokban, a hangsúlyt első sorban az extraverzióra, a neuroticitásra, a nyitottságra és az együttműködésre helyezve (Kovács, 2007; Szakács, 1968 in: Mérei, 2004). Ezek alapján az első hipotézisem szerint a sok kapcsolattal rendelkező játékosok

extravertáltabbak, míg a peremhelyzetűek hozzájuk képest introvertáltabbak. A második hipotézis szerint az együttműködés magasabb szintje jellemző a központi helyzetű játékosokra, míg ennek alacsonyabb szintje a peremen elhelyezkedőkre. A harmadik hipotézis szerint a funkcióban kiemelkedők és a központi helyzetűek esetében alacsonyabb szorongásszintet feltételezek a peremhelyzetűekkel szemben. A negyedik hipotézisem alapján pedig magasabb fokú nyitottságra számítok a központban elhelyezkedő és a funkcióban kiemelkedő játékosok esetében, míg a peremjátékosok esetében alacsonyabb pontszámra.

Kutatási kérdéseim közé tartozik az egyes csapatok szerkezete, funkció jellegű tagolódása, illetve ezek változása az idő folyamán. Továbbá, hogy milyen arányban oszlanak meg az egyes poszton játszóak a különböző szociometriai pozíciókban. Megjelenik-e az a jelenség, hogy a kapus poszton játszóak vagy az újoncok a perifériára kerülnek? Megegyezik-e a csapatokban a formális és az informális vezető személye?

Anyagok és módszerek

Résztvevők

A vizsgálatban három dél-alföldi első és másodosztályú labdarúgó csapat vett részt (két női és egy férfi, $n=45$). 2014 tavaszán egy női és egy férfi csapattal történt az adatfelvétel, majd 2014 őszén a női csapattal megismétltem, és ezen kívül egy másik női csapat is csatlakozott. A BFQ kérdőívet közülük 30 személy töltötte ki. A mindkét kérdőívet kitöltők átlagéletkora 19,73 év ($SD=3,96$), jelenlegi csapatuknak átlagosan 4,04 éve ($SD=2,98$ év) tagjai, egy héten átlagosan 2,77 edzésen ($SD=1,09$) vesznek részt. Kiválasztásuk hozzáférési mintavétel alapján történt. Az adatfelvétel kétféle módon zajlott: a szociometriai felmérést minden csapat írásban végezte el egy edzés vagy mérkőzés után, mikor mindenki jelen tudott lenni, majd a személyiség kérdőívet internetes felületen töltötték ki. Az instrukciók minden esetben jól olvashatóan ki voltak emelve, illetve a kitöltés előtt írásban lettek tájékoztatva a kutatás céljáról, a részvétel önkéntességéről, hogy a megfelelő adatok nyeréséhez szükséges megadniuk a nevüket, de ezek a későbbiekben kódolva lesznek, illetve hogy a felmerülő kérdéseikkel hová fordulhatnak információért (9. melléklet). A 18 év alatti személyek szülei passzív beleegyező nyilatkozatot kaptak először, de mindenki engedélyezte a gyermeke részvételét. A résztvevők adatait bizalmasan kezeltem, kizárólag a kutatás céljaira használtam fel. A nyers statisztikai adatokból az illetők személyazonossága nem kereshető vissza (10. melléklet).

Vizsgálati eszközök

A szociometriai pozíciók meghatározására egy 10 kérdésből álló szociometriai felmérőlapot állítottam össze (9. melléklet), amely nem tartalmazott negatív választásokat, és a kérdések a következőképpen oszlottak el az egyes kritériumok között: 4 rokonszenvi, 2 népszerűségi kérdés és 4 vezető, szervező funkcióra utaló. Minden kérdésre maximum 3 nevet írhattak, de ezt nem volt kötelező kihasználni.

A különböző személyiségvonások mérésére a Caprara-féle Big Five Questionnaire magyar változatát használtam (Caprara, Barbaranelli & Borgogni, 2003). A kérdőív 132 állításból áll, 5 dimenziót mér (energia, barátságosság, lelkiismeretesség, érzelmi stabilitás, nyitottság), melynek minden alszkálája (dinamizmus, dominancia, együttműködés, udvariasság, pontosság, kitartás, érzelmi kontroll, impulzivitás kontroll, nyitottság a kultúrára, nyitottság a tapasztalatokra) 12 állítást tartalmaz, amelyből 6 fordított. A kitöltőnek el kellett döntenie egy ötfokú Likert skála alapján, hogy mennyire igazak rá azok, a magasabb szám nagyobb egyetértést fejez ki (1-egyáltalán nem értek egyet; 5-teljesen egyetértek).

A szociometrián és a BFQ-n kívül demográfiai adataikkal és sportolással kapcsolatos kérdéseket válaszoltak meg a résztvevők.

Eredmények

A hipotézisek tesztelése előtt először minden csapatot elemeztem a szociometriai felmérés alapján, elkészítettem a szociogramjukat és a gyakorisági táblázataikat. Miután csapatonként meghatároztam a különböző pozíciójú személyeket, az azonos helyzetűek kerültek egy csoportba, csapattól függetlenül. A minták kijelölésének végeztével vettem össze a BFQ-n elért eredményeiket.

Szociometriai pozíciók: szociogram és gyakorisági táblázat

A rokonszenvi kritériumokra vonatkozó kérdések jelöléseit tartalmazza a kölcsönösségi táblázat, melyből elkészíthető a szociogram. Játékosonként láthatóvá teszi, összesíti a deklarált és kölcsönös választásokat, továbbá jelzi azok erősségét is.

A gyakorisági táblázat a kritériumonként (népszerűségi, vezető-szervező funkció, rokonszenvi), ezeken belül pedig kérdésenként mutatja be a sportolók jelöléseit, majd ezeket összegzi.

A személyiségjegyek vizsgálatára négy csoportot hoztam létre, ezekbe már minden csapat összes tagja bekerült. Egy csoportot alkotnak azok a személyek, akik a legtöbb kölcsönös kapcsolattal rendelkeznek (sztár, $n=9$), a második csoportot alkotják a vezető-szervező funkcióban vagy a népszerűségi kritériumban kiemelkedők ($n=9$), a perem csoportot ($n=12$) alkotják azok, akiknek nincsen kölcsönös kapcsolatuk vagy pedig nem kapcsolódnak

sem a központhoz, sem a köztes részhez, illetve az egyéb kategóriát ($n=21$) alkotják azok, akiket az előbbiekből egyik csoportba sem lehet besorolni. A népszerűségi kritériumot összevontam a vezető-szervező kritériummal, mert ennél minden esetben azt választották, aki a legjobb és legtöbb eredményt elért labdarúgó a csapatban.

Egy másik fajta felosztást is alkalmaztam, melyben csak a szociogramon meghatározott helyzeteket használtam fel, mert nem találtam egyértelmű meghatározását annak, hogyan állapítsuk meg ezeket a pozíciókat. Amellett, hogy ez alapján is megfelelőnek láttam a besorolást, lehetőségem adódott arra is, hogy összevegyem a kétféle felosztás szerinti eredményeket. Így három csoport jött létre: a központ ($n=13$), a hozzájuk kapcsolódó köztes csoport ($n=22$) és a periféria ($n=12$).

Az első csapat

Az első csapat 14 állandó főből áll, szociogramján (1. melléklet, 1. ábra) láthatjuk, hogy négy fő kivételével minden játékos kapcsolódik legalább egy másikhoz. Megállapítható, hogy a legtöbb kölcsönös kapcsolattal rendelkező játékos a 11-es (5), egyben ő is a csapatkapitány. Két központot határozhatunk meg: az 5-10-11-es háromszög alakzatot, illetve a 7-8-12-11-es alakzatot. A 11-es játékos köti össze a két központot, ebből kirajzolódik az is, hogy ő a csapatkapitány, mert a két csoport nincs is egymással közvetlen kapcsolatban, de az ő személye összeköti a kettőt. A 2-es és 3-as játékosok, mint „hatékony kapcsolók” vannak jelen, általuk van lehetőség a többiekhez való kapcsolódásra. A 3-13-14-es játékosok láncot alkotva kapcsolódnak továbbá a központhoz. Az 1., 4., 9., 45. személyeknek nincsen kölcsönös kapcsolatuk sem a központtal, sem egymással, így ők alkotják a periferiát.

A szociometriai szerepet a gyakorisági táblázat (2. melléklet, 1. táblázat) egyes kritériumai alapján állapítottam meg. Abban az esetben kapott valaki szerepet, ha egy személy a kritériumban az eloszlási mutató kétszeresét elérte, másodlagos jelentőséget, ha az eloszlási mutató másfélszeresét. Összességében elsődleges jelentőségű a 11-es személy (összesen 67 választást kapott), másodlagos a 3. (30 választás) és a 12. személy (38 választás).

Az egyes kritériumok alapján a szerepek a következőképpen alakultak: a rokonszenvi kritériumokban a jelentőségértéket a 11-es érte el (19 választás), másodlagosan pedig a 3-as (14) és a 7-es (13). A vezető-szervező funkcióban a 11-es (43) és a 12-es (29) érték el az eloszlási mutató kétszeresét, a népszerűségi kritériumokban pedig a 3-as (9), illetve a mutató másfélszeresét érte el a 14-es (6).

Ebben a csapatban jól láthatóan kirajzolódik a csapatkapitány meghatározó szerepe. Mind a rokonszenvi és vezető-szervező funkciókban kiemelkedő jelentőségű. Ezen felül pedig láthatjuk, hogy a formális vezető mellett jelen vannak informális vezetők is, akik szervezési

vagy lelkesítő készségeikkel kitűnnek. Ugyanakkor, akik a népszerűségi kritériumban érték el a jelentőség szintjét, közülük az egyikük a társas kapcsolatait illetően majdhogynem peremhelyzetűnek tekinthető, míg a másik ebben másodlagos jelentőséget ért el.

A szociometriai felmérést ezzel a csapattal fél év elteltével megismételtem. E közben volt egy átigazolási időszak, mely alatt történtek változások a csapat összetételét illetően. 17 főből áll a csapat, amelyből minden mérkőzésre 12-14 főt neveznek, és azt meg is figyelhetjük, hogy kölcsönös kapcsolattal azok a játékosok nem rendelkeznek (két fő kivételével), akik nem vesznek részt minden megmérettetésen. A csapatnak nem tagjai már a 9-es és 45-ös számú labdarúgók.

A csapat új szociogramját figyelve láthatjuk (3. melléklet, 2. ábra), hogy a központot a 11-3-7-10-es játékosok csillag alakzata alkotja, valamilyen formában hozzájuk kapcsolódik mindenki, közvetlenül (2; 12; 8; 18) vagy közvetve (13; 14; 17). A központ egyes tagjai kapcsolódnak egymáshoz (7-3; 7-10), kivéve a 3-as és 7-est. A peremet az 1-es, 4-es, 5-ös, 15-ös, 46-os, 47-es játékosok alkotják, ők semmilyen módon nem kapcsolódnak a többiekhez vagy egymáshoz.

Fontos megjegyezni, hogy a 15, 46, 47-es számúak nem kapnak meghívást minden mérkőzésre. Továbbá, hogy az 1-es és 4-esek fél évvel ezelőtt is peremhelyzetűek voltak, míg valamilyen oknál fogva most az 5-ös számú is ide került. Újak a csapatban a 17-es 18-as játékosok, akik közül a 18-as stabilan kapcsolódik a többiekhez, rajta keresztül kötődik a közösséghez a 13-14-es pár, illetve a 17-es számú személy.

A fél évvel ezelőtti vizsgálathoz képest azt a változást figyelhetjük meg, hogy már nem két egymástól elkülönülő központ van, melyet a 11-es csapatkapitány köt össze egymással, hanem csak egy, melynek központja ugyanez a személy. A központból kikerült a perifériára az 5-ös, illetve nem tekinthető már központi helyzetűnek a 8-as és a 12-es személy.

Az egyes funkció jellegű kritériumokra vonatkozóan megállapítottam az egyes szerepeket a csapaton belül (4. melléklet, 2. táblázat). Összességében az elsődleges jelentőséget két játékos érte el, a csapatkapitány (11-es) 103 választást kapott, míg a 12-es játékos 64-et. Az egyes szerepek a következőképpen alakultak: a rokonszerző kritériumokban a jelentőségértéket csak a csapatkapitány érte el (37 választás), a szociogramon pedig láthattuk is, hogy ő a központi személyeknek is központja. A vezető-szervező funkcióban kiemelkedők szintén a 11-es (52) és a 12-es (29). A legnépszerűbbnek, amely arra vonatkozott, ki a legjobb labdarúgó, a 12-est (21) és a 14-est (24) tartják, ez utóbbi esetében az az érdekes, hogy szociális illetve vezető-szervező funkcióban nem tekinthető jelentősnek.

A fél évvel korábbi tagolódással összehasonlítva, az figyelhető meg, hogy míg akkor összesen 5 ember kapott valamilyen szerepet (3; 7; 11; 12; 14), ezzel szemben most közülük a 3-as és 7-es most nem kapott. A rokonszenvi kritériumban most csak a csapatkapitány (11) a jelentős, a 3-as és 7-es nem. A vezető-szervező kritériumot illetően nem mutatkozott változás (11; 12). A népszerűségi kritériumban pedig a 3-as nem kapott választást, ezzel szemben 12-es (21) a második vizsgálatnál már igen, míg a 14-es (21) mind a kettőben.

A második csapat

A második csapat (5. melléklet, 3. ábra) 14 főből áll, és gyakorlatilag három játékoshoz kapcsolódik két, egymástól viszonylagosan elkülönült alakzat. A központját a 30-31-32-es játékosok háromszöge alkotja, hozzájuk kapcsolódik három láncsal a többi játékos (31-33-24; 32-27-28; 30-26-29-23; köztes helyzetűek). A központ közvetlen kapcsolatban áll a 22., 33., 27., 26. számú labdarúgókkal, míg közvetett kapcsolatban a 24., 28., 29., 21. személyekkel. Megfigyelhető továbbá, hogy a 31-eshez és a 32-eshez tartozó két lánc összekapcsolódik a 24-esen keresztül (27., 28.). A 25. és 34. számúak párt alkotnak, nem kapcsolódnak semmilyen módon a központhoz, így őket tekinthetjük a peremhelyzetűeknek.

A gyakorisági táblázat (6. melléklet, 3. táblázat) összesítése alapján három személy is elérte az elsődleges jelentőséget: a 32-es (45 választás), a 26-os (38) és a 27-es (55). Az egyes kritériumok alapján a szerepek a következőképpen alakultak: a rokonszenvi kritériumokban a jelentőségértéket a 32-es és a 30-as érte el (14-14 választás), másodlagosan pedig a 26-os (11) és a 27-es (13). A vezető-szervező funkcióban a 27-es (34) érte el az eloszlási mutató kétszeresét, másfélszeresét pedig a 32-es (21) és a 26-os (22), a népszerűségi kritériumokban pedig a 32-es (10). Ebben az esetben is megmutatkozik, hogy a csapatkapitány (27-es játékos) jelentős szerepet tölt be a csapatban.

A harmadik csapat

A harmadik csapat 13 főből áll (7. melléklet, 4. ábra), ahol tulajdonképpen csak a központi játékosoknak van több kölcsönös kapcsolatunk, a többiek viszonylag lazán kapcsolódnak hozzájuk. A központot a 41-48-51-es játékosok háromszöge alkotja (nekik 3 és 4 kölcsönös kapcsolatuk van), hozzájuk kapcsolódik közvetlenül a 43-as, 49-es és 52-es, közvetve pedig a 42-es és 53-as. A 44-46-os játékosok egy párt alkotnak, ők nem kapcsolódnak a közösség magvához. Egyetlen kölcsönös kapcsolattal sem rendelkezik a 45, 47, 50-es számú játékos. Ők 5-en alkotják a közösség peremét.

A gyakorisági táblázat (8. melléklet, 4. táblázat) összesítése alapján az elsődleges jelentőséget a 48-as (73 választás) és a 41-es (63) játékosok érték el, míg másodlagos jelentőséget az 51-es (42). Az egyes szerepek négy ember között oszlottak el. A rokonszenvi

kritériumokat tekintve a jelentőségértéket a 41-es (25) és a 48-as (23) érte el, a másodlagos jelentőséget pedig az 51-es (14) és 52-es (15). A vezető-szervező funkcióban szintén kiemelkedők a 41-es (20) és 48-as (36), a népszerűségi kritériumban viszont csak a 41-es játékos (18).

A szociogramon elfoglalt helyzete, és a gyakorisági táblázat kritériumai alapján kirajzolódik, hogy a csapatkapitány (48) mind szociális téren, mind vezető-szervező funkciókban kiemelkedik a csapatból, tehát a szerepét minden téren betölti. Mellette szintén kiemelkedik a 41-es számú játékos és a csapatkapitánnyal való szoros kapcsolata számos segítséget jelenthet a csapat működésében.

Szociometriai pozíciók és a személyiségvonások

Annak vizsgálatára, hogy a szociometriai pozíciót (sztár; vezető-szervező funkció, peremhelyzetű; egyéb) befolyásolják-e az egyes személyiségvonások (energia, barátságosság, lelkiismeretesség, érzelmi stabilitás), egyszempontos varianciánálizist alkalmaztam.

A BFQ barátságosság ($F(3, 31) = 1,912$, $MSE = 113,025$, $p = 0,148$), lelkiismeretesség ($F(3, 31) = 0,455$, $MSE = 93,921$, $p = 0,715$), nyitottság ($F(3, 31) = 0,563$, $MSE = 112,834$, $p = 0,643$) és hazugság ($F(3, 31) = 1,319$, $MSE = 46,444$, $p = 0,268$) skáláin ezen a mintán nem mutatható ki szignifikáns különbség. Ugyanakkor az energia ($F(3, 31) = 5,466$, $MSE = 65,184$, $p = 0,004$) és az érzelmi stabilitás ($F(3, 31) = 3,236$, $MSE = 205,863$, $p = 0,035$) skálákon az egyes csoportok pontszámai között szignifikáns a különbség. Az energia skálán a sztár csoportba tartozók és a peremhelyzetűek között mutatkozik szignifikáns eltérés ($p = 0,007$), a sztár csoport pontszáma $M = 92$ ($SD = 8,718$), ezzel szemben a perem csoporté $M = 77,25$ ($SD = 11,21$); továbbá a valamilyen funkcióban kiemelkedő és a perem csoport között ($p = 0,011$), a funkcióban kiemelkedők pontszáma $M = 91,83$ ($SD = 3,87$). Az érzelmi stabilitás terén a sztár ($M = 86,43$, $SD = 11,44$) és az egyéb kategóriába ($M = 68,36$, $SD = 8,39$) tartozók között figyelhető meg jelentős eltérés ($p = 0,049$).

Abban az esetben, mikor a szociogramon elfoglalt helyzet alapján különítettem el a személyeket (központ; köztes; periféria), egyedül az energia dimenzióban ($F(2, 30) = 5,801$, $MSE = 76,186$, $p = 0,007$) rajzolódik ki eltérés a csoportok között, a peremhelyzetűeket ($M = 77,56$, $SD = 10,53$) a köztes ($p = 0,028$, $M = 87,71$, $SD = 7,18$), illetve a központi ($p = 0,008$, $M = 90,5$, $SD = 9,01$) helyzetűekhez viszonyítva.

További megfigyelések

A játékosok posztjait és szociometriai pozícióját tekintve azt láthatjuk, hogy a központi személyek között a legtöbb a középpályás (12 középpályásból 7), és a többi a köztes helyzetűek körében helyezkedik el (5). A támadók közül 1 központi, és 2-2 köztes, illetve

peremhelyzetű. Ami a hátvédeket illeti, mindössze 2 centrális helyzetű, 3 köztes, és 7 a perifériára szorult. A kapusok között 1 központi helyzetű, míg 5 köztes.

Megbeszélés

A labdarúgók szociometriai pozícióinak meghatározásához azokat a kategóriákat használtam, amelyet kutatásában Kovács (2007) is alkalmazott. Az egyes csoportok meghatározásához a kölcsönös kapcsolatok számát és az egyes kritériumokban elért jelentőségértéket vettem figyelembe, ez alapján jött létre a sztár kategória, a funkcióban kiemelkedők csoportja (vezetés-szervezés vagy magában a sportban való magasabb kompetencia), a perem csoport, és az egyéb, akiket egyikbe sem lehetett besorolni. A másik felosztást csak a szociogramok vizsgálatára alapoztam, de a kettő között csak néhány esetben jelentkezett eltérés, így a kapott eredmények sem térnek el egymástól jelentősen. A kutatás elsődleges célja az volt, hogy összehasonlítsam labdarúgók személyiségvonásait a csapatukban elfoglalt szociometriai pozíciójuk alapján, a hangsúlyt első sorban az extravertióra, az együttműködésre, az érzelmi stabilitásra és a nyitottságra helyezve.

A kutatásomat legnagyobb mértékben Kovács (2007) kutatása alapján készítettem el, ő vizsgált a közelmúltban ebben a témában élsportolókat, az ő eredményeire tudtam támaszkodni. Az első hipotézisem az volt, hogy a sok kapcsolattal rendelkező játékosok (sztár) extravertáltabbak, míg a peremhelyzetűek hozzájuk képest introvertáltabbak. Ez a feltevés igazolódott is, hiszen a sztár és a perem helyzetűek csoportja között szignifikáns eltérés mutatkozott, mely alapján a csapatok legtöbb kölcsönös kapcsolattal rendelkező játékosai extravertáltabbak. Továbbá megmutatkozott az is, hogy a perem helyzetűek introvertáltabbak, azoknál is, akik a vezető-szervező funkcióban kiemelkedők, vagy pedig teljesítményüket illetően (funkció csoport). Tehát a sok kapcsolattal rendelkező játékosokra és valamilyen funkcióban kiemelkedő játékosokra jellemzőbb a társaság, az ingergazdag környezet keresése, közlékenyebbek, lelkesebbek, kevésbé szorongóak. Ezek mind olyan tulajdonságok, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy az illető egy csoportban bármilyen funkciót be tudjon tölteni, jól tudja ott magát érezni. Jelen kutatás eredményeivel szemben Kovács mintáján nem jelent meg ez a különbség.

A második hipotézist nem sikerült igazolni, mely szerint az együttműködés magasabb szintje jellemző a központi helyzetű játékosokra a peremhelyzetűekkel szemben. A pontszámokat tekintve megjelenik az eltérés a központibb helyzetűek javára a barátságosság dimenzió együttműködés alsóskáláján, ugyanakkor ez nem jelentős mértékű. Kovács (2007) eredményeiben viszont itt mutatkozott jelentős eltérés, a sok kapcsolattal rendelkezőket az

együttműködés segítheti a társas helyzetük kialakításában, fenntartásában, a kommunikációban, míg a peremhelyzetűek az együttműködési hajlandóság alacsonyabb szintje gátolhatja azt, hogy ők előnyösebb pozíciót töltsenek be a csoportban.

A harmadik hipotézis részben igazolódott (szemben Kovács eredményeivel): a sztár csoport érzelmi stabilitás szintje jelentősen magasabb, de nem a peremhez (igaz, a pontszámbeli eltérés itt is megmutatkozik), hanem az egyéb csoporthoz képest.

Nem igazolódott a negyedik hipotézis, ugyanis nem nyitottabbak a sztár és a funkcióban kiemelkedő játékosok, mint a peremhelyzetűek. Kovács kutatásában ez a különbség megjelent a csoportok között. Ha egy személy nyitottabb, az sokban segítséget nyújthat neki a másokkal való kapcsolatok kialakításában, illetve a valamilyen funkcióban kiemelkedő játékosok, ha nagyobb mértékben koncentrálnak a saját feladatukra, lehetnek esetleg kevésbé nyitottabbak.

A peremre szorulásnak több oka is lehet (Gyömbér, Imre Tóvári & Kovács, 2012), ugyanakkor csak részben igazolódott az, hogy ebbe a helyzetbe az újoncok kerülnének, viszont fontos tényező lehet az, hogy az illető rendszeresen kap-e meghívást a mérkőzésekre, vagy pedig csak tartalékos szerepet tölt be. Valamint a kapus poszton játszóik közül egyikük sem peremhelyzetű.

Visszatekintve Loughhead és Hardy (2003) vizsgálatára, csak úgy, mint az ő mintájukon, ezen is megmutatkozott, hogy mind a három csapatban a csapatkapitányok (formális vezetők) jelentős szerepet töltenek be a csapatban, legyen szó akár arról, hogy a kommunikáció terén összekötik a csapat tagjait, akár valamilyen vezető-szervezői képességről. Azt is láthatjuk, hogy az ő személyén kívül megjelennek az informális vezetők is, akik szintén kiemelkedőek valamely tulajdonságukat illetően. Nagymértékben megkönnyíti a csapaton belüli kommunikációt és az összetartást, hogy az informális és a formális vezetők a legtöbb esetben kölcsönös kapcsolatban állnak egymással.

Az első csapat esetében megfigyelhetők időbeli változások, ugyanis a fél évvel későbbi vizsgálatban egyes személyek előnyösebb pozícióba kerültek a csapaton belül, míg mások hátrányosabba. A csapat életében fontos szerepet töltenek be az átigazolási időszakok, mert egy-egy új játékos érkezésével, illetve távozásával jelentősen megváltozhat a közösség összetétele, átformálódhatnak a kapcsolatok.

Összefoglalás

A három dél-alföldi labdarúgó csapattal végzett kutatásomban igazolódott az, hogy a peremhelyzetű labdarúgók introvertáltabbak, mint a sok kapcsolattal rendelkezők, vagy azok, akik a vezető-szervező képességeiknek vagy teljesítményüknek köszönhetően kiemelkedőek.

Megjelent továbbá az eltérés az érzelmi stabilitás szintjén is, itt a legalacsonyabb azoknál volt, akik egyik kategóriába sem besorolhatók, de pontszámbeli eltérés a peremhelyzetűeknél is megjelent az előnyösebb helyzetűekhez képest.

A csapatokat vizsgálva láthattuk azt, hogy megjelennek a közösségen belül a különböző jellegű szerepek szerinti tagolódások. Vannak, akik sok más játékosal állnak kölcsönös kapcsolatban, amely a kommunikációt és az összetartást segíti elő, vannak olyanok, akik vezetői-szervezői képességük miatt töltenek be fontos szerepet, amely fontos lehet akár egy mérkőzés során való lelkesítésben, motiválásban, akár egy közös program megszervezésében, és harmadik féle szerep az, amikor az illető a labdarúgás terén nyújtott teljesítményével, kompetenciájával emelkedik ki társai közül. A csapatkapitány mind a három esetben kiemelkedő szerepet tölt be, ugyanakkor mellette megjelentek az informális vezetők is, akikkel együttműködve eredményesebben funkcionálhatnak.

Véleményem szerint a sportban érdemes lenne több esetben a szociometria módszerét alkalmazni, ugyanis jelentős gyakorlati haszna lehet a csapat számára is. Fontos lehet fényt deríteni arra, hogy mi lehet az oka egy-egy játékos peremre szorulásának, illetve, hogy ők hogyan viszonyulnak ehhez a társas helyzetükhöz, de ez igaz lehet más szerepet betöltők esetében is. Megfelelő ember tölti-e a csapatkapitány szerepét, tudnak-e az egyes játékosok azonosulni egy adott szereppel, amit lehet, hogy nem minden esetben önkéntesen vállaltak. Nagy segítséget nyújthat az edzőknek, hogyan kezeljék a játékosait, kihez hogyan viszonyuljanak, a csapaton belüli társas kapcsolatok feltérképezése hasznára lehet a taktika kidolgozásában, a vezetők választásában és a hatékony kommunikációban. A vizsgálat többszöri elvégzése pedig segíthet nyomon követni a csapaton belüli változások dinamikáját.

Irodalomjegyzék

- Atkinson, R. C. & Hilgard, E. (2005). A személyiség. In *Pszichológia* (pp. 481-482). Budapest: Osiris Kiadó.
- Caprara G. V., Barbaranelli C. & Borgogni L. (2003). A Big Five Questionnaire magyar tesztkönyve, OS Hungary, Szeged.
- Caprara G. V., Barbaranelli C., Borgogni L., & Perugini, M. (1993). The „Big Five Questionnaire”: A new questionnaire to assess the Five Factor Model. *Personality and Individual Differences* 15, 281–288.
- Eysenck, H. J. (1953). *The structure of human personality*. New York: Wiley.
- Eysenck, H. J., Nias, K. D., & Cox, N. D. (1982). Sport and personality. *Advances in Behaviour Research & Therapy*, 4(1), 1–56. doi:10.1016/0146-6402(82)90004-2.

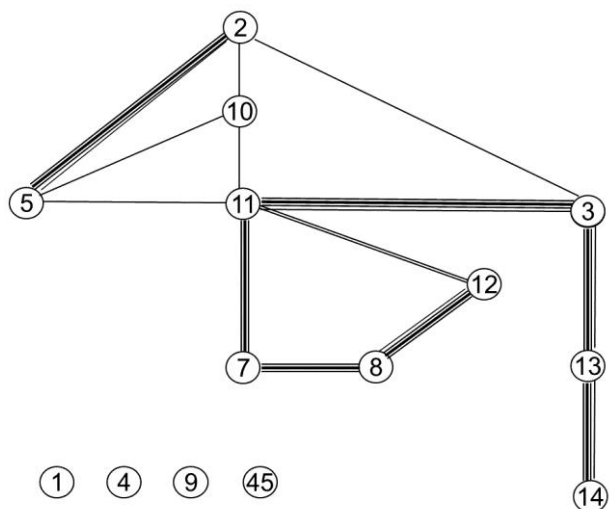
- Gyömbér, N., Imre Tóvári, Zs., & Kovács, K. (2012). Több testben egy lélek - A csapatsportok pszichológiája. In N. Gyömbér & K. Kovács (Eds.), *Fejben dől el* (pp. 165-190). Budapest, Magyarország: Noran Libro.
- Keczeli, D. (2011). Lélektani munka egy kézilabdacsapatban. *Kalokagathia*, 2-4(2011), 253-262.
- Kirkcaldy, B., & Furnham, A. (1991). Extraversion, neuroticism, psychoticism and recreational choice. *Personality and Individual Differences*, 12(7), 737-745. doi:10.1016/0191-8869(91)90229-5.
- Kovács, K. (2007). A szociometriai pozíciók és a személyiségvonások közötti összefüggés megjelenése a professzionális csapatokban. *Studia Caroliensia*, 3, 57-70.
- Loughead, T. M. & Hardy, J. (2003). An examination of coach and peer leader behaviors in sport, *Psychology of Sport and Exercise*, 6(2005), 303-312.
- Mérei Ferenc (2004). *Közösségek rejtett hálózata: Szociometriai értelmezés*, Bp., Osiris Kiadó.
- O'Sullivan, D. M., Zuckerman, M. & Kraft, M. (1998). Personality characteristics of male and female participants in team sports. *Personality and Individual Differences*, 25(1998), 119-128.
- Royce, J. R. (1973). The conceptual framework for a multi-factor theory of individuality. In: *Multivariate Analysis and Psychological Theory*. (Ed.) J. R. Royce. Pp. 305-407. London: Academic Press.
- Rózsa S., Kő N., Oláh A. (2006): Reprodukálható-e a BFQ a hazai mintán? *Pszichológia*, 206, 57-76.
- Smith, E. R. (2008). Advances in cognitive-social personality theory: applications to sport psychology. *Revista de Psicología Del Deporte*; 17; 2: 253-276.
- Smojver, S. (2001). Personality traits and coping with stress among adolescent athletes and non- athletes. Faculty of Philosophy, Rijeka, Croatia.
- Unes, L. A. Sport psychology. (2008). American: Champaign, IL: New York. (Ch: 4. Pp: 271-272).

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm a témavezetőmnek, Harsányi Szabolcs Gergőnek, és a kutatásban részt vevő csapatoknak, illetve edzőiknek és vezetőségüknek a segítséget, mellyel jelentős mértékben hozzájárultak a kutatásom megvalósulásához.

Függelék

1. melléklet



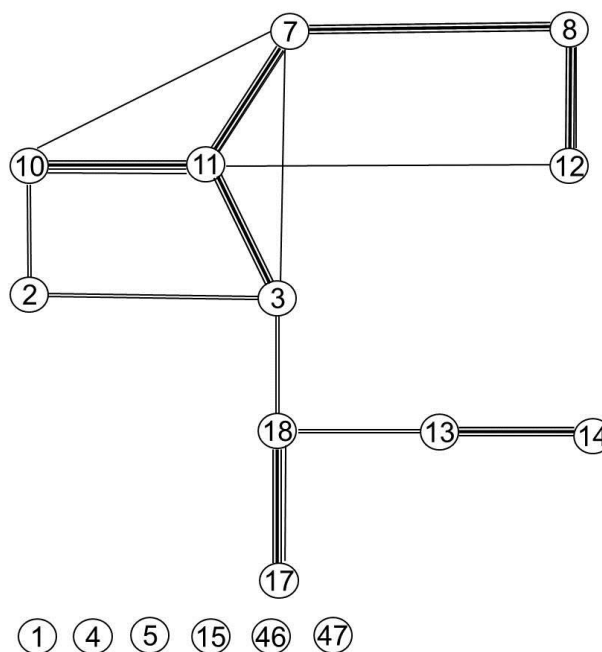
1. ábra: az első csapat szociogramja

2. melléklet

	Rokonszenvi	Vezetés-szervezés	Népszerűség	Összesen
1.	3	0	0	3
2.	5	7	1	13
3.	14	7	9	30
4.	0	0	0	0
5.	8	1	0	9
7.	13	5	1	19
8.	8	18	1	27
9.	0	0	0	0
10.	5	0	0	5
11.	19	43	5	67
12.	9	29	0	38
13.	7	3	0	10
14.	3	8	6	17
45.	1	0	0	1
Összesen	95	121	23	239
Eloszlás	12	9	6	12
Eloszlási mutató	7,92	13,44	3,83	19,92

1. táblázat: az első csapat gyakorisági táblázata

3. melléklet



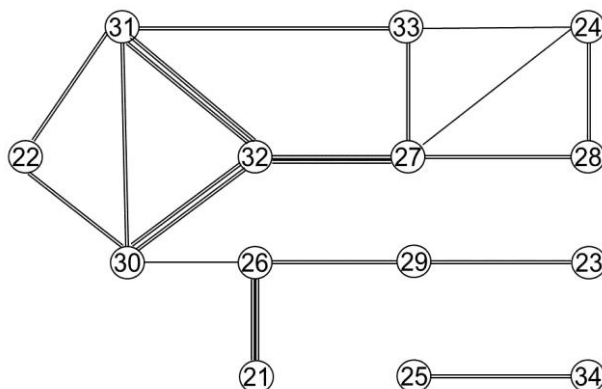
2. ábra: az első csapat fél évvel későbbi szociogramja

4. melléklet

	Rokonszenvi	Vezetés-szervezés	Népszerűség	Összesen
1.	2	0	0	2
2.	11	13	3	27
3.	18	8	11	37
4.	0	0	0	0
5.	4	0	0	4
7.	17	9	2	28
8.	15	18	1	34
10.	11	5	0	16
11.	37	52	14	103
12.	14	29	21	64
13.	6	2	0	8
14.	6	6	21	33
15.	0	1	0	1
17.	4	2	0	6
18.	17	12	12	41
46.	0	0	0	0
47.	0	0	0	0
Összesen	162	157	85	404
Eloszlás	13	12	14	14
Eloszlási mutató	12,46	13,08	12,25	28,86

2. táblázat: az első csapat fél évvel későbbi gyakorisági táblázat

5. melléklet



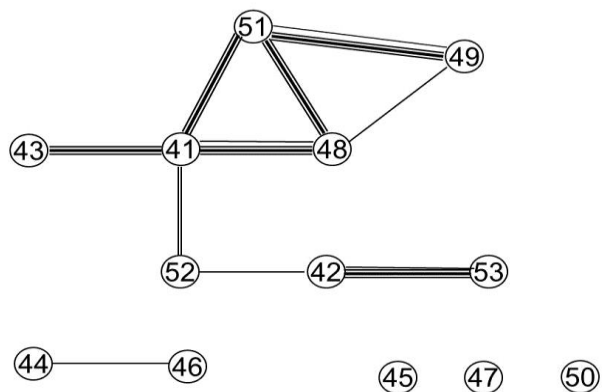
3. ábra: a második csapat szociogramja

6. melléklet

	Összegezve			
	Rokonszenvi	Vezetés-szervezés	Népszerűség	
21.	5	0	0	5
22.	6	1	1	8
23.	2	3	0	5
24.	2	0	0	2
25.	3	0	0	3
26.	11	22	5	38
27.	13	34	8	55
28.	4	3	0	7
29.	7	2	0	9
30.	14	15	3	32
31.	12	0	0	12
32.	14	21	10	45
33.	7	2	0	9
34.	2	0	0	0
Összesen	102	103	27	230
Eloszlás	15	9	5	13
Eloszlási mutató	6,8	11,44	5,4	17,69

3. táblázat: a második csapat gyakorisági táblázata

7. melléklet



4. ábra: a harmadik csapat szociogramja

8. melléklet

	Rokonszenvi	Vezetés-szervezés	Népszerűség	Összesen
41.	25	20	18	63
42.	5	1	0	6
43.	5	1	0	6
44.	1	0	0	1
45.	0	0	0	0
46.	5	3	7	15
47.	1	8	0	9
48.	23	36	14	73
49.	6	3	4	13
50.	0	0	0	0
51.	14	13	15	42
52.	15	4	0	19
53.	5	0	0	5
Összesen	105	89	58	252
Eloszlás	11	9	5	11
Eloszlási mutató	9,55	9,89	11,60	22,91

4. táblázat: a harmadik csapat gyakorisági táblázata

9. melléklet

Kedves Segítő!

Az alábbi kérdések megválaszolásának célja a szociometriai pozíciók feltárása sportcsapatokban, illetve azok összefüggéseinek vizsgálata különböző személyiségvonásokkal, mely egy kutatásom részét képezik.

A kutatásban való részvétel önkéntes, teljes névvel működik, ugyanakkor az adatokat bizalmasan kezelem, harmadik félnek nem adom ki, kizárólag tudományos célokra használom fel. A név a különböző társas pozíciók feltárásnak pontosságához szükséges.

A kutatásnak lesz egy második fordulója is, melyben egy kérdőívet kell kitölteni.

Köszönöm a segítségét!

Felmerülő kérdéseidet a következő elérhetőségekre küldheted:

Sasvári Annabella; Szegedi Tudományegyetem Pszichológiai Intézet, MA I.
(bella.sasvari@gmail.com)

Harsányi Szabolcs Gergő témavezető; Szegedi Tudományegyetem Pszichológiai Intézet

.....

NÉV

Kérlek, válaszolj az alábbi kérdésekre valamely csapattársaid **teljes nevével!** (0-3 nevet írhatsz, fontos a nevek sorrendje is.)

1. Ki lenne a legalkalmasabb egy közös szabadidős program megszervezésére?
1. 2. 3.
2. Szerinted ki a legnépszerűbb játékosársad a csapat körében?
1. 2. 3.
3. Ha abbahagynád a labdarúgást, kivel tartanád utána is a kapcsolatot?
1. 2. 3.
4. A játékosok közül ki képviselné a legjobban a csapatot a szakosztály vezetésében?
1. 2. 3.
5. Ha edzőtáborba mentek, melyik csapattársa(id)dal aludnál szívesen egy szobában?
1. 2. 3.
6. Ki az a játékos, aki a pályán lelkesedésével magával tudja ragadni a csapatot?
1. 2. 3.
7. Személyes jellegű problémáidat kinek mesélnéd el?
1. 2. 3.
8. Ha az edző megbetegedne, és a csapat egyik tagjának kellene őt helyettesíteni, ki lenne erre a legalkalmasabb?
1. 2. 3.
9. Csapattársaid közül kivel töltenél együtt szívesen egy szabadnapot?
1. 2. 3.
10. Ki a legjobb játékos a csapatodban?
1. 2. 3.

10. melléklet

Etikai jóváhagyást igénylő űrlap diák kutatók számára

A kutatás mentesül az etikai jóváhagyás alól, ha körültekintő etikai kockázatelemzés alapján joggal feltételezhető, hogy a kutatás nem okoz *semmilyen* káros terhelést, károsodást vagy sérelmet a résztvevők számára, és/vagy a kutatás nem érint fokozott körültekintést igénylő populációt (mint pl. betegek, börtönbüntetést töltők, gyermekek, kisebbségi csoportok).

Az etikai jóváhagyás alóli mentességet a kutatást vezető tanár hagyja jóvá, *a kutatás csak ezt követően kezdhető meg!* A dokumentumot mellékletként csatolni kell a dolgozathoz. Az etikai jóváhagyást nem igénylő kutatásban éppen úgy be kell tartani a pszichológiai kutatás etikai szabályait (v.ö. Tanszéki Etikai Kódex), mint a jóváhagyást igénylő kutatásokban.

1. **A kutatás címe:** Szociometria pozíciók és a személyiségvonások közötti összefüggések vizsgálata labdarúgó csapatokban
2. **A kutatásért felelős oktató neve, beosztása:** Harsányi Szabolcs Gergő, egyetemi tanársegéd
3. **A diák kutató/k neve:** Sasvári Annabella (MA I.)
4. **A kutatás melyik kategóriába esik:** szakdolgozati munka, TDK munka
5. **Az etikailag érzékeny pontok azonosítása**

Jár-e a vizsgálat *kellemetlen ingerek bemutatásával vagy kellemetlen helyzetek* létrehozásával?

NEM.

6. Jár-e a vizsgálat *érzékeny populáció* részvételével (karikázza be és részletezze a választ megfelelő pontnál)? **IGEN** / NEM

- **18 éven aluliak?** A 18 éven aluli személyek szülei a vizsgálatot megelőzően passzív beleegyező nyilatkozatot kaptak.
- betegek vagy mentálisan veszélyeztetett egyének?
- egyéb módon érzékeny társadalmi csoporthoz tartozók?

7. Jár-e a vizsgálat *érzékeny témák* érintésével? Részletezze a választ, ha igen! IGEN / **NEM**

- szexualitás
- intimitást érintő témák
- identitását, személyes kapcsolatokat érintő témák, etc.

8. **Az etikai mentesség indoklása a megfelelő kategória aláhúzásával:**

a/ oktatási vagy nevelési módszerek vizsgálata,

b/ névtelen kérdőíves felmérések,

c/ személyiségi jogot nem sértő, nyilvános helyen történő természetes megfigyelés,

d/ munkakör, illetve szervezeti hatékonyság kutatás, amely nem jelentenek kockázatot

e/ egyéb: A szociometria felmérés miatt szükséges a nevek megadása, viszont a későbbiekben ezek kódolva vannak.

A jóváhagyás dátuma: 2014.03.05.

A kutatás megkezdésének dátuma: 2014. 03. 14.

„Nyilatkozat a pályázó egyéni hozzájárulásáról a pályaműben leírt eredményekhez”

Alulírott **Sasvári Annabella (SAATAAB.SZE)** a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának **pszichológia szakos** hallgatója „**A szociometriai pozíciók és a személyiségvonások közötti összefüggések vizsgálata labdarúgó csapatokban**” című dolgozatban leírt munkafolyamatok közül a következőket végeztem el:

- a szociometriai felmérések elkészítése
- a személyiség kérdőívek felvétele
- a statisztikai analízisek

Kijelentem, hogy dolgozatom teljes egészében **saját, önálló munkám eredménye**; továbbá az abban hivatkozott nyomtatott és elektronikus szakirodalom felhasználása a szerzői jogok nemzetközi szabályainak megfelelően készült.

Szeged,év hó nap

.....

aláírás